

РОЗДІЛ 8. ТУРИЗМ

ВПЛИВ ІНКЛЮЗИВНОГО ТУРИЗМУ НА ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ
СТАЛОГО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУIMPACT OF INCLUSIVE TOURISM ON ACHIEVING SUSTAINABLE
SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT GOALS

У статті розглянуто розвиток інклюзивного туризму в Україні як важливий соціально-економічний пріоритет. Досліджено основи безбар'єрного середовища, закріплені в міжнародних документах, та визначено значення інклюзивного туризму для соціальної інтеграції осіб з інвалідністю та маломобільних груп. Проаналізовано стан розвитку інклюзивного туризму в Україні, акцентовано на важливості державної підтримки і створенні доступної інфраструктури. Особливу увагу приділено актуальності інклюзивного туризму в контексті війни в Україні, коли виникла нова категорія людей з інвалідністю – учасники бойових дій та постраждалі від війни. Обґрунтовано необхідність інтеграції інклюзивного туризму в реабілітаційні програми для осіб з інвалідністю. Запропоновано шляхи вдосконалення туристичної інфраструктури та розробку спеціалізованих маршрутів, що сприятимуть соціалізації та оздоровленню людей з обмеженими можливостями. **Ключові слова:** інклюзивний туризм, туристична інфраструктура, соціальний туризм, безбар'єрність в туризмі, доступність, особи з інвалідністю, туристи з особливими потребами, програми реабілітації та відпочинку, соціально-економічний розвиток.

The article considers the development of inclusive tourism in Ukraine as an important socio-economic priority that contributes to the creation of a barrier-free environment for people with disabilities and low-mobility population groups. It is emphasized that the accessibility of tourist services is an important aspect of the development of inclusive tourism, since a barrier-free environment provides not only physical accessibility, but also social integration of people with disabilities. The state of inclusive tourism in Ukraine is studied, in particular its legislative and regulatory aspects. The lack of a clear definition of «inclusive» and «barrier-free» tourism in Ukrainian legislation is analyzed, which complicates the development of this industry. The need for the formation of barrier-free infrastructure is substantiated, which includes the adaptation of basic tourist facilities, such as hotels, transport and other social facilities, taking into account the needs of people with disabilities. The importance of inclusive tourism in Ukraine is reinforced by national standards that regulate the organization of accessible tourism services and are based on the principles of universal design. The article proposes the improvement of tourist routes that include various types of tourism, in particular medical and health tourism, environmental tourism, specialized programs for people with disabilities, as well as cultural and educational tourism, which is important for the development of social integration of low-mobility population groups. The article focuses on the need to integrate inclusive tourism into individual rehabilitation programs that include both physical and psychological rehabilitation of people with disabilities, contributing to their socialization and active inclusion in cultural and social life. Particular attention is paid to the relevance of inclusive tourism in the context of the war in Ukraine, when a new category of people with disabilities appeared – participants in hostilities and victims of war. For such individuals, inclusive tourism is of great importance as a means of rehabilitation, contributing to their recovery, overcoming psychological barriers and returning to an active lifestyle. The development of this area is an important stage in creating a barrier-free environment in Ukraine, which will contribute to the integration of persons with disabilities into all spheres of public life and the development of sustainable tourism.

Keywords: inclusive tourism, tourism infrastructure, social tourism, barrier-free tourism, accessibility, people with disabilities, tourists with special needs, rehabilitation and recreation programs, socio-economic development.

УДК 338.48

DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.90-26>

Герасименко Т.В.

к.геол.н., доцент,
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»

Бондаренко Л.А.

д.е.н., доцент,
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»

Herasyumenko Tetyana

Dnipro University of Technology

Bondarenko Lyudmila

Dnipro University of Technology

Постановка проблеми. Доступний туризм є важливим напрямом розвитку галузі, що асоціюється зі створенням безбар'єрного середовища. Його основи закладені у таких міжнародних документах, як Конвенція про права осіб з інвалідністю та Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для осіб з інвалідністю, що затверджені резолюцією Генеральної асамблеї ООН у 1993 р. У широкому розумінні, безбар'єрне середовище – це безпечний і комфортний простір, пристосований для потреб більшості людей.

Вперше термін «безбар'єрний туризм» як концепція, що включає не лише осіб з інвалідністю,

а й людей з функціональними обмеженнями, був запропонований у 1991 р. резолюцією Генеральної асамблеї Всесвітньої туристської організації (ЮНВТО) «Створення можливостей для туризму особам з обмеженими можливостями у 90-х роках» («Creating tourism opportunities for handicapped peoples in the nineties») [14]. Саме тоді в термінологію туризму було введено поняття «туризм для всіх» (tourism for all). Сьогодні цей термін означає доступність туризму не лише для людей з інвалідністю, але також для літніх людей, батьків з маленькими дітьми та осіб із тимчасовими чи довгостроковими функціональними обмеженнями.

У системі світового туристичного розвитку інклюзивний туризм (туризм для осіб з інвалідністю або обмеженими можливостями здоров'я) займає важливе і значне місце, і є частиною соціального туризму в Україні [15].

На законодавчому рівні в Україні ще не визначено поняття «безбар'єрний» або «інклюзивний» туризм. Проте поняття «соціальний туризм», що включає осіб з інвалідністю та маломобільні групи населення, закріплене у законі «Про туризм» [2]. Цей вид туризму спрямований на забезпечення доступності туристичних послуг для зазначених категорій громадян за рахунок державної підтримки.

Соціальний туризм передбачає фінансування туристичних послуг за рахунок бюджету, цільових фондів або підтримки юридичних осіб, зокрема для своїх працівників та їхніх сімей. Окрім зазначених напрямів фінансування може здійснюватися за рахунок соціальних пільг.

В Україні також створено національні стандарти, які регламентують якість туристичних послуг для осіб з обмеженими можливостями, зокрема вимоги до обладнання готельних номерів та організації подорожей для маломобільних груп. Ці стандарти базуються на принципах універсального дизайну.

Таким чином, соціальний туризм в Україні є важливим інструментом створення доступного середовища для всіх громадян, сприяючи їхній інтеграції в суспільне життя.

В Україні, як і в багатьох інших країнах, питання створення безбар'єрного середовища є одним із ключових пріоритетів. У 2021 р. було затверджено «Національну стратегію зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року» [8]. Документ визначає комплексний підхід до формування доступного середовища, передбачаючи адаптацію ключових об'єктів соціальної, транспортної та інженерної інфраструктури для осіб із обмеженою мобільністю.

Україна, підтримуючи міжнародні принципи доступності, прагне створювати умови для активної участі громадян у культурному, соціальному та повсякденному житті. Важливо, щоб безбар'єрний туризм став не лише соціальним стандартом, а й ключовою складовою розвитку туристичної індустрії, що сприятиме інтеграції маломобільних груп населення у всі сфери суспільного життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку інклюзивного туризму в Україні висвітлено у працях багатьох дослідників, які аналізують різні аспекти цієї проблематики. Зокрема, Влащенко Н.М. зосереджується на проблемах та перспективах розвитку інфраструктури для забезпечення потреб інклюзивного туризму, наголошуючи на необхідності вдосконалення умов доступності [3]. Данчевська І. та Калайтан Т. досліджують світовий досвід у сфері інклюзивного туризму та оцінюють можливості його адаптації для України,

підкреслюючи важливість міжнародної співпраці в цьому напрямку [5].

Слатвінська Л.А. акцентує увагу на потенціалі розвитку інклюзивного туризму в Україні, розглядаючи його як один із ключових елементів соціальної інтеграції осіб з інвалідністю [10]. Труніна І.М. та Сосновська Ю.Р. аналізують стан міжнародного туризму для осіб з інвалідністю в Україні, звертаючи увагу на прогалини у розвитку доступної туристичної інфраструктури та необхідність адаптації міжнародного досвіду [11]. Хрущ Ю.М., Іванова В.М. та Медведський Р.С. досліджують сучасні підходи до визначення поняття «туризм для інвалідів», акцентуючи увагу на важливості комплексного підходу до формування інклюзивного туристичного середовища [13].

Попри значний науковий інтерес до теми, розвиток інклюзивного туризму в Україні залишається актуальним завданням, що вимагає подальших досліджень та практичних рішень.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження ключових викликів і перспектив розвитку інклюзивного туризму в Україні, аналіз потреб осіб з інвалідністю в туристичній сфері, а також обґрунтування ефективних підходів до створення доступної туристичної інфраструктури та впровадження інноваційних реабілітаційно-соціальних програм.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно з оцінками Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), понад 1 мільярд людей у світі (приблизно 15% населення) мають певну форму інвалідності. З них від 110 мільйонів до 190 мільйонів (2,2–3,8%) осіб віком від 15 років стикаються з функціональними труднощами. Прогнози свідчать, що ці показники зростатимуть через старіння населення та погіршення здоров'я [4].

В Україні, в умовах війни, цей тренд набуває особливого значення, оскільки з'явилася нова категорія осіб з інвалідністю – учасники бойових дій і постраждалі внаслідок війни, які мають часткову втрату працездатності через поранення, травми чи каліцтва [1]. Для таких осіб інклюзивний туризм може стати важливим інструментом реабілітації, сприяючи їх оздоровленню, соціалізації, подоланню психологічних бар'єрів і отриманню задоволення від рухової активності, що допоможе їм відчувати себе активними і потрібними, а також повернути жагу до життя, що є надзвичайно важливим у контексті війни та її наслідків.

У сучасному світі, де все більше уваги приділяється інтеграції осіб з інвалідністю у соціальне життя, інклюзивний туризм набуває особливого значення як ефективний засіб реабілітації. Черкаський обласний центр медико-соціальної експертизи провів масштабне анкетування серед осіб з інвалідністю, щоб вивчити їхні погляди на активні форми реабілітації, включаючи інклюзивний туризм. У дослідженні взяли участь

2883 респонденти, які надали свої відповіді на десять ключових запитань.

Згідно з результатами, більшість опитаних (88,6%) вважають активні види реабілітації корисними, а 89,6% висловили бажання займатися такими видами діяльності. Особливо вражає той факт, що 96,6% респондентів зацікавлені у туризмі, що поєднує оздоровлення, соціалізацію та реабілітацію, та свідчить про високий рівень мотивації осіб з інвалідністю до активного способу життя.

Анкетуванням також виявлено, які види туризму потребують першочергової інклюзивності. Найбільший попит спостерігається на лікувально-оздоровчий туризм (75,8%), екологічний (66,3%) та спеціалізовані програми для осіб з інвалідністю (63,7%). Інші напрями, такі як туризм для людей похилого віку (58,3%), сімейний (50,8%) та культурно-пізнавальний (44,9%), також отримали значну підтримку. Водночас, менше уваги було приділено самодіяльному туризму (28,3%), що може свідчити про потребу в організованих та безпечних формах відпочинку для цієї категорії громадян.

Окрему увагу було приділено питанню включення інклюзивного туризму до індивідуальних програм реабілітації. Близько 75% респондентів вважають за необхідне інтегрувати цей напрямок як один із ключових елементів соціально-психологічної та фізичної реабілітації. Це підкреслює важливість створення умов для доступного туризму, який не лише сприяє фізичному оздоровленню, а й допомагає подолати психологічні бар'єри та сприяє соціалізації [9].

Отримані дані свідчать про високий потенціал інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму в Україні. Особи з інвалідністю демонструють значну зацікавленість у таких програмах і готовність брати активну участь у них. Реалізація цих ініціатив потребує комплексного підходу, включаючи адаптацію інфраструктури, розробку спеціалізованих маршрутів і інтеграцію інклюзивного туризму до реабілітаційних програм. Це стане важливим кроком до створення безбар'єрного середовища,

що сприяє повноцінній участі кожної людини у соціальному та культурному житті.

За даними державної статистики України в 2021 р. в Україні було зареєстровано 2724,1 тис. осіб з інвалідністю, у 2022 р. – 2725,8 тис. осіб, а у 2023 р. ця цифра дещо знизилась до 2721,7 тис. осіб, що показує стабільну чисельність осіб з інвалідністю, яка практично не змінюється протягом трьох років. Враховуючи, що на 1000 осіб населення припадає 74 особи з інвалідністю, можна говорити про значну частину населення, яка потребує особливих умов для активного включення в соціальне та культурне життя.

Запровадження інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму набуває особливого значення в Україні, де на фоні повномасштабної війни цей процес сприяє інтеграції осіб з інвалідністю в соціальне життя. У “Національній стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року” активно розглядається розвиток інклюзивного туризму як важливий елемент забезпечення рівних прав та можливостей для всіх громадян, зокрема осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення.

Одним із стратегічних завдань є забезпечення безбар'єрного доступу до культурних послуг, цінностей та спадщини, що дозволить всім громадянам, незалежно від фізичних чи соціальних обмежень, повноцінно брати участь у культурних заходах. Це безпосередньо стосується інклюзивного туризму, який сприяє культурній інтеграції осіб з обмеженими можливостями, дозволяючи їм не лише подорожувати, а й отримувати доступ до історичних та культурних об'єктів. Таким чином, інклюзивний туризм є важливим кроком на шляху до створення безбар'єрного простору в Україні, що надає рівні можливості для всіх громадян.

Враховуючи стабільну кількість осіб з інвалідністю, зокрема осіб з фізичними обмеженнями, є очевидною необхідність забезпечити доступність туристичних послуг для цієї категорії. Інклюзивний туризм може стати важливим інструментом для

Таблиця 1

Кількість осіб з інвалідністю в Україні

Категорія	2021 р.	2022 р.	2023 р.
Усього, тис.осіб, у тому числі:	2724,1	2725,8	2721,7
I групи, тис. осіб	215	207,2	204,9
питома вага, %	7,9	7,6	7,5
II групи, тис. осіб	897,1	886,7	888,7
питома вага, %	32,9	32,5	32,7
III групи, тис. осіб	1449,1	1469,7	1472
питома вага, %	53,2	53,9	54,0
діти з інвалідністю, тис. осіб	162,9	162,2	156
питома вага, %	5,9	5,9	5,7
Загальна чисельність осіб з інвалідністю на 1000 осіб населення, осіб	62	72	74

Джерело: сформовано за [6; 12]

соціальної адаптації та інтеграції осіб з інвалідністю в суспільне життя, сприяючи покращенню їхньої якості життя.

Розвиток інклюзивного туризму дозволяє Україні відповідати міжнародним стандартам і залучати туристів з обмеженими можливостями, що є важливою частиною сучасного туристичного ринку. Туризм для людей з інвалідністю підтримує інклюзивність та соціальну справедливість.

У зв'язку з великою кількістю осіб з інвалідністю та реальними потребами сучасного суспільства у розвитку інклюзивного туризму, а також в межах «Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року», було розроблено проект туристичної мапи безбар'єрності. Цей проект був презентований під час Національного туристичного саміту «Туристичні міста та регіони. Результати кризового управління сферою гостинності» в Івано-Франківську. Спільно з Державним агентством розвитку туризму України (ДАРТ) та

ГО «ЛУН Місто» створена мапа, що надає важливу інформацію про доступність туристичних локацій по всій Україні, враховуючи основні елементи спеціальної туристичної інфраструктури для туристів з особливими потребами (табл. 2).

Мапа включає дані про готелі, парки, музеї, кафе та інші інфраструктурні об'єкти, які можуть бути корисними для людей з інвалідністю або обмеженими можливостями. Локації на карті позначені кольорами, що вказують на рівень їхньої доступності, що дозволяє мандрівникам легко знаходити найбільш інклюзивні місця [7].

Цей проект є важливим кроком у розвитку інклюзивного туризму в Україні, оскільки він не лише стимулює адаптацію туристичних об'єктів до потреб осіб з обмеженими можливостями, а й допомагає інформувати громадян про рівень безбар'єрності цих об'єктів. Зважаючи на різноманітні категорії осіб з інвалідністю, які потребують різних підходів до інклюзивного туризму, можна виокремити

Таблиця 2

Основні елементи спеціальної туристичної інфраструктури для туристів з особливими потребами

Категорія	Елементи інфраструктури	Мета
Доступні готелі та розміщення	Адаптовані номери (широкі двері, спеціальні санвузли, поручні, низькі ліжка)	Забезпечення комфорту, безпеки та доступності проживання для туристів з обмеженими можливостями
	Ліфти та підйомники	
	Безпечні зони для відпочинку	
Доступний транспорт	Адаптовані автобуси та таксі	Сприяння мобільності та комфортному пересуванню туристів з особливими потребами.
	Літак і залізничний транспорт з місцями для людей з обмеженими можливостями	
	Туристичні екскурсії з адаптацією для осіб з інвалідністю	
Об'єкти громадського користування	Пандуси та підйомники	Забезпечення доступу до громадських місць для осіб з інвалідністю, покращення орієнтації для людей з порушеннями зору.
	Доступні туалети	
	Тактильні елементи (таблички, знаки, аудіо-підказки)	
Розваги та культурні заходи	Доступні музеї та виставки	Забезпечення рівного доступу до культурних та розважальних заходів для людей з обмеженими можливостями.
	Театри та кінотеатри з субтитрами або жестовою мовою	
	Активний відпочинок та адаптовані види спорту	
Інформаційна доступність	Сайти та мобільні додатки, що відповідають стандартам доступності	Забезпечення інформативної доступності для всіх туристів через спеціалізовані технології та підготовлений персонал.
	Аудіогіди та відео з субтитрами	
	Навчений персонал для обслуговування людей з особливими потребами	
Інклюзивні туристичні маршрути	Доступні маршрути з рівними поверхнями, пандусами	Створення маршрутів, що дозволяють комфортно подорожувати та брати участь в екскурсіях людям з обмеженими фізичними можливостями.
	Інклюзивні екскурсії для людей з різними видами обмежень	
Ресторанний бізнес та інші послуги	Адаптовані меню (дієтичні, безглютенові страви)	Забезпечення зручності у харчуванні та послугах для туристів з особливими потребами.
	Обслуговування на місці спеціальним персоналом	

Джерело: сформовано авторами

основні потреби для кожної підкатегорії, що підтверджується табл. 3.

Пенсіонери та особи старшого віку, маючи більший відсоток серед осіб з інвалідністю, є основною цільовою аудиторією для розвитку інклюзивного туризму в Україні. Забезпечення доступних туристичних послуг для цієї групи може включати адаптовані умови для фізичних обмежень, санаторно-курортне обслуговування та соціальні тури.

Діти з інвалідністю також потребують створення спеціалізованих туристичних програм, що сприятимуть їх реабілітації та розвитку, зокрема у сфері освітніх та терапевтичних подорожей.

Для розвитку інклюзивного туризму в Україні, орієнтованого на дітей рекомендоване наступне:

1. Розвиток спеціалізованих турів для дітей з інвалідністю – створити туристичні програми, орієнтовані на дітей з уродженими вадами розвитку, нервовими та психічними розладами, які включають реабілітаційні курси, соціалізаційні заходи, терапевтичний туризм та освітні ініціативи.

2. Забезпечення доступності для дітей з фізичними обмеженнями – створити умови для комфортного відпочинку дітей з порушеннями кістково-м'язової системи та наслідками травм, забезпечивши

Таблиця 3

Підкатегорії осіб з інвалідністю в Україні та їхні потреби у розвитку інклюзивного туризму

Підкатегорія	Відсоток від загальної кількості осіб з інвалідністю	Потреби щодо інклюзивного туризму
I група (тяжкі форми інвалідності)	7,5–7,9%	Потреба у високому рівні спеціалізованих послуг і безбар'єрних умов
II група (середня тяжкість)	32,5–32,9%	Необхідність забезпечення доступних туристичних можливостей
III група (легкі форми інвалідності)	53,2–54,0%	Потенціал для розвитку інклюзивного туризму з меншими обмеженнями, але все одно потребують спеціальних умов
Діти з інвалідністю	5,7–5,9%	Потреба в спеціалізованих реабілітаційних і освітніх туристичних програмах для дітей з особливими потребами

Джерело: сформовано авторами

Таблиця 4

Вікова характеристика осіб з інвалідністю в Україні, 2022 р.

Категорія осіб з інвалідністю	Кількість, тис. осіб	Питома вага, %
Усього осіб з інвалідністю, у тому числі:	2721,7	100
1. Пенсіонери з інвалідністю	2258,47	82,98
– I групи	148,575	5,46
– II групи	800,41	29,41
– III групи	1309,27	48,1
2. Діти з інвалідністю	156	8,19
– 0–2 роки	5,9	0,22
– 3–6 років	25,2	0,92
– 7–14 років	89,9	3,3
– 15–17 років	35,1	1,29
3. Особи з інвалідністю допенсійного віку	240,2	8,83

Джерело: сформовано за [6]

Таблиця 5

Кількість дітей з інвалідністю віком до 18 років за класами хвороб, 2022 р.

Клас хвороби	Кількість, осіб	Питома вага, %
Уроджені аномалії (вади розвитку), деформації і хромосомні аномалії	43996	28,2
Розлади психіки та поведінки	31292	20,1
Хвороби нервової системи	22956	14,7
Хвороби кістково-м'язової системи і сполучної тканини	6956	4,5
Травми, отруєння та деякі інші наслідки дії зовнішніх причин	2228	1,4
Інші хвороби (органи дихання, травлення, кровообігу)	12823	8,2
Всього	156010	100

Джерело: сформовано за [6]

доступність транспорту, готелів та спеціалізованих реабілітаційних центрів.

3. Інтеграція дітей з інвалідністю в суспільство через інклюзивні туристичні заходи – організувати інклюзивні туристичні програми, що сприятимуть соціалізації дітей з інвалідністю та розвитку їхніх комунікативних навичок, створюючи рівні можливості для участі в культурних, освітніх та розважальних програмах.

Розвиток інклюзивного туризму приносить також і суттєві економічні переваги для регіонів.

По-перше, це сприяє збільшенню потоку туристів, зокрема з числа осіб з обмеженими можливостями та їх супроводжуючих осіб, що значно розширює цільову аудиторію для місцевих підприємств. Адаптація інфраструктури до потреб таких туристів стимулює розвиток готельного бізнесу, ресторанного сервісу, транспорту та інших послуг, що зумовлює зростання доходів і створення нових робочих місць. В результаті регіони отримують додаткові податкові надходження та підвищення загального рівня зайнятості.

По-друге, інклюзивний туризм сприяє розвитку соціального підприємництва та активізації місцевих ініціатив, що орієнтовані на інклюзивність, що включає створення інклюзивних культурних, спортивних та освітніх заходів, що заохочують більш активну участь місцевого населення у розвитку туризму. Привернення уваги до проблем доступності й інклюзії підвищує імідж регіону як соціально відповідального та інноваційного, що може сприяти залученню інвестицій і розвитку інших галузей економіки, таких як будівництво та високі технології.

Висновки. Розвиток інклюзивного туризму в Україні є важливою складовою забезпечення рівних прав і можливостей для всіх громадян, зокрема осіб з інвалідністю. В умовах сучасного суспільства, де концепція безбар'єрності стає одним із ключових пріоритетів, створення доступних туристичних можливостей є не лише соціально значущим, а й економічно вигідним напрямом.

В Україні проживає понад 2,7 млн осіб з інвалідністю, серед яких значну частину становлять діти та люди працездатного віку. Багато з них стикаються з численними бар'єрами, що унеможливають повноцінну участь у суспільному житті, зокрема у подорожах. Інклюзивний туризм сприяє соціалізації таких осіб, забезпечує їхню інтеграцію у суспільство, покращує якість життя, а також є важливим елементом фізичної, соціальної та психологічної реабілітації.

Інклюзивний туризм є перспективним напрямом для розвитку економіки. Створення доступних туристичних продуктів і послуг сприяє залученню ширшої аудиторії туристів, включаючи осіб з обмеженими можливостями, їхніх родин і супроводжуючих осіб. Це створює додатковий попит на інфраструктуру, послуги та робочі місця у сфері

туризму. Досвід інших країн свідчить, що інвестиції у безбар'єрну інфраструктуру окупуються за рахунок збільшення туристичних потоків.

Незважаючи на значний потенціал, інклюзивний туризм в Україні перебуває на початковій стадії розвитку. Основними бар'єрами залишаються недостатня доступність інфраструктури, обмеженість спеціалізованих туристичних програм, низька обізнаність суспільства та відсутність належного фінансування.

Водночас, реалізація "Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору до 2030 року" та впровадження інноваційних туристичних програм дають можливість суттєво покращити ситуацію. Створення туристичних маршрутів, адаптованих для осіб з інвалідністю, інтеграція інклюзивного туризму у систему реабілітації, а також залучення приватного сектору до створення доступних туристичних послуг є ключовими кроками на шляху до розвитку цього напрямку.

Інклюзивний туризм має стати одним із пріоритетів державної політики України у сфері туризму. Його розвиток сприятиме створенню безбар'єрного середовища, підвищенню соціальної інтеграції осіб з інвалідністю, стимулюванню економічного зростання та формуванню позитивного іміджу України на міжнародній арені.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту: Закон України від 22 жовтня 1993 р. № 3552-XII-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#n82>.
2. Про туризм: Закон України від 15 вересня 1995 р. № 324/95-ВР / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр#Text>.
3. Влащенко Н. М. Проблеми та перспективи розвитку інфраструктури для потреб інклюзивного туризму. *Бізнес Інформ*. 2018. № 9. С. 122–126.
4. Глобальний веб-сайт Всемирной Организации Здравоохранения. URL: <https://www.who.int/ru/news-room/fact-sheets/detail/disability-and-health>.
5. Данчевська І., Калайтан Т. Інклюзивний туризм: світовий досвід та перспективи розвитку в Україні. *Development Service Industry Management*. 2024. № 2. С. 96–104. DOI: [https://doi.org/10.31891/dsim-2024-6\(14\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2024-6(14))
6. Державна служба статистики України. Соціальний захист населення України 2022. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/zb/10/zb_szn_2022.pdf.
7. ЛУН та ДАРТ запустили Mapy безбар'єрності: Туризм. URL: <http://surl.li/pdtyf>.
8. Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#n10>.
9. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму». URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/gh3an00a?an=12&ed=2016_03_18.

10. Слатвінська Л. А. Перспективи розвитку інклюзивного туризму в Україні. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. № 5. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1684>. DOI: 10.32702/2307-2156-2020.5.59.

11. Труніна І. М., Сосновська Ю. Р. Стан міжнародного туризму для осіб з інвалідністю в Україні. *Modern Economics*. 2019. № 15(2019). С. 191-195. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V15\(2019\)-27](https://doi.org/10.31521/modecon.V15(2019)-27).

12. Чисельність населення за даними світового банку. URL: <https://datatopics.worldbank.org/world-development-indicators>.

13. Хрущ Ю. М., Іванова В. М., Медведський Р. С. Туризм для інвалідів : сучасні підходи до визначення поняття. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Географічні науки*. 2017. № 6. С. 206–211.

14. World Tourism Organization. Creating Tourism Opportunities for Handicapped People in the Nineties. (Resolution A/res/284(IX) of the General Assembly held at Buenos Aires, Argentina) Madrid, Spain: World Tourism Organization. 1991.

15. World Tourism Organization. Accessible Tourism for All. A/RES/492(XVI). Madrid, Spain: World Tourism Organization. 2005.

REFERENCES

1. Pro status veteraniv viiny, harantii yikh sotsialnoho zakhystu: Zakon Ukrainy vid 22 zhovtnia 1993 r. № 3552-XII-VR [On the status of war veterans, guarantees of their social protection: Law of Ukraine of October 22, 1993 No. 3552-XII-VR]. Verkhovna Rada Ukrainy. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#n82>.

2. Pro turizm: Zakon Ukrainy vid 15 veresnja 1995 r. № 324/95-VR [On tourism: Law of Ukraine dated September 15, 1995 No. 324/95-VR]. Verkhovna Rada Ukrainy. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр#Text>.

3. Vlashchenko N.M. (2018). Problemy ta perspektyvy rozvytku infrastruktury dlya potreb inklyuzyvnoho turizmu [Problems and prospects of infrastructure development for the needs of inclusive tourism]. *Biznes Inform*, vol. 9, pp. 122–126.

4. Globalnyi veb-sait Vsemyrnoi Orhanyzatsyy Zdra-vookhranenyia [Global website of the World Health Organization]. Available at: <https://www.who.int/ru/news-room/fact-sheets/detail/disability-and-health>.

5. Danchevs'ka I., Kalaytan, T. (2024). Inklyuzyvnyy turizm: svitovyy dosvid ta perspektyvy rozvytku v Ukraini [Inclusive tourism: world experience and development prospects in Ukraine]. *Development Service Industry Management*, no. 2, pp. 96–104. DOI: [https://doi.org/10.31891/dsim-2024-6\(14\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2024-6(14)).

6. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2023) Socialnyj zakhyst naselennja Ukrainy u 2022 roci [Social protection of the population of Ukraine in 2022] Kyiv: Informatsiino-analitychne ahentstvo. Available at: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/zb/10/zb_szn_2022.pdf.

7. LUN ta DART zapustyly Mapu bezbar'iernosti: Turizm [LUN and DART launched the Accessibility Map: Tourism]. Available at: <http://surl.li/pdftyf>.

8. Natsionalna stratehiia iz stvorennia bezbar'iernoho prostoru v Ukraini na period do 2030 roku [National Strategy for the creation of a barrier-free space in Ukraine for the period up to 2030. № 366-2021 approved on 14.04.2021]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-p#n10>.

9. Poiasniuvalna zapyska do proektu Zakonu Ukrainy «Pro vnesennia zmin do deiakykh zakoniv Ukrainy shchodo inklyuzyvnoho rehabilitatsiino-sotsialnoho turizmu» [Explanatory note to the draft Law of Ukraine “On Amendments to Certain Laws of Ukraine on Inclusive Rehabilitation and Social Tourism”]. Available at: https://ips.ligazakon.net/document/view/g3an00a?an=12&ed=2016_03_18.

10. Slatvins'ka, L. A. (2020). Perspektyvy rozvytku inklyuzyvnoho turizmu v Ukraini [Prospects for the development of inclusive tourism in Ukraine]. *Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvytok*, vol. 5. Available at: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1684>. DOI: 10.32702/2307-2156-2020.5.59.

11. Trunina I. M., Sosnovs'ka Ju. R. (2019). Stan mizhnarodnogho turizmu dlja osib z invalidnistju v Ukraini [State of international tourism for persons with disabilities in Ukraine]. *Modern Economics*, vol. 15, pp. 191–195. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V15\(2019\)-27](https://doi.org/10.31521/modecon.V15(2019)-27).

12. Chyselnist naselennia za danymy svitovoho banku [Population according to the World Bank]. Available at: <https://datatopics.worldbank.org/world-development-indicators>.

13. Khrushch Yu. M., Ivanova V. M., Medvedskiy R. S. (2017). Turizm dlya invalidiv : suchasni pidkhody do vyznachennya ponyattya [Tourism for the disabled: modern approaches to defining the concept]. *Naukovyy visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu. Seriya : Heohrafichni nauky*, vol. 6, pp. 206–211.

14. World Tourism Organization. (1991). Creating Tourism Opportunities for Handicapped People in the Nineties. (Resolution A/res/284(IX) of the General Assembly held at Buenos Aires, Argentina) Madrid, Spain: World Tourism Organization.

15. World Tourism Organization. (2005). Accessible Tourism for All. A/RES/492(XVI). Madrid, Spain: World Tourism Organization.